

ГОД. XIV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 2.

УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Излази за време бављења поваришне дружине у Н. Саду свака је дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

САРА БЕРНХАРДТОВА.

V.

„ФРАНСИЉОН.“

(Свршетак.)

У другом чину Франсиљон приповеда мужу, да је и она ван куће провела целу драгу ноћ, и да је учинила оно, што му је свечано обрекла: постала му је неверна.

Риврол не ће, не може то да верује. Улазуд му говори Франсиљон, „да је у том и том часу била у тој и тој ложи, да га је одатле видела, како се лепо забављао са Ружицом Мишоном; да је у том и том часу, кад је с Ружицом испод руке пошао из опере, и она пошла за њима; да је наишла на младог човека, с киме се одвезла за њима у Maison d'or, где је о браз свој бацила под ноге.“

Ма да Риврол не верује то, што му казује жена, ипак му не остаје ништа друго, него да мисли како ће се раставити од ње.

И верна друга франсиљонина Смитовица не верује, да је Франсиљон могла заборавити на свој образ и поштење; па отићи и вечерати с човеком са свим непознатим.

— Ал' је ипак истина! — одговара Франсиљон мирно и одлучно.

Риврол дозива телефоном свога оца, јавног бележника и другове своје, да се с њима поразговори и посаветује шта му вала чинити.

У трећем чину отац ривролов није за то, да се та дела ствар изведе на чисто, али Риврол, по наговору пријатеља својих, хоће да дозна како и где му је жена провела целу ноћ.

Распитујући, дозна Риврол, да је запста нека женска, с спуштеном густом којеном преко лица, била с неким младим непознатим човеком у гостионици по имену Maison d'or и да су тамо њих двоје на само вечерали.

Франсиљон говори једнако, да је то главом она била и да је мужа свога заиста изневерила.

И верна јој друга Смитовица преклиње је небом и земљом, да помисли на дете своје, па на силу Бога да не раскида с мужем својим.

Та то не допушта ни здрав разум, да поверијемо, да Франсиљон, тако чиста и невина душа, може изневерити, преварити муже свога.

Франсиљон говори све једнако, да је крива и чуди се томе што муж не ће да је убије.

Она је бар то очекивала, томе се најдала.

У то долази у место јавног бележника помоћник му.

Франсиљон цикне тихо кад га опази.

— То је тај човек, с ким сам вечерала заједно и ког ви тражите, — вели мужу своме, и одлази из собе.

Сад долази на испит јадни помоћник. Он признаје, да је вечераш са женском, правом аристократкињом, која му је и вечеру платила.

Тај исказ потврђује оно, што је и Франсиљон казивала.

За мало навале на јадног помоћника сви, да каже шта је даље било и како се све то сршило.

Помоћник ћути као заливен. Дао је своју поштену реч непознатој да ће ћутати и он ћути, као човек кавалир.

Сад је свак уверен о томе, да је Франсијон замста крива.

Сви су уверени само не госпођа Смитовица, која моли, да је оставе на само с Франсијоном, ал' им оставља једно на вођу, да могу прислушкавати на вратима.

Она седне на диван и претвара се као да је голема туга обхрвала.

Долази Франсијон и пита другу своју каква је то туга ломи?

— Тугујем, — одговара Смитовица — што сам дознала праву истину. Човек, који је баш сад одавде отишао, признао нам је, да ти је обљубио лице.

— Он је лагао! — дрекне Франсијон с презором, а образе јој облије руменило стида.

— Проба је добро испала — повиче госпођа Смитовица, весела и радосна, што је дело изшло на право видело.

Улази Риврол са другим прислушкавачима заједно и моли жену своју да му опрости.

Она му прашта. Мир је утврђен, ђубав се вратила, и нас лепо поучила, да не снемо варati оне, којима смо заклели се, да ћемо их волети и верни им бити до мрачнога гроба!

*

Каква је била Сара као Франсијон?

Жена, правог господског рода и колена, пуне духа и свакојаких ћуди. Жена, чврста карактера, а претерана у свему до крајности. Жена, која готово у један мах може и да плаче и да се смеје, и да воли и да мрзи. Жена, која уме да буде његина и чиста као роса пре огранка сунца, ал' која уме да се чини да је пуста, раскалашна.

Таман као што је Дима замислио своју Франсијон.

Сара је и ту улогу своју израдила,

ио замисли пишчевој, верно до најмањих ситница.

Ђубав и мржња, претварање и снебивање, гњев и јарост, радост и жалост — све се то преливало у ње једно у друго, док се није претопило у складну целину.

Па како је лако извела она све то.

Нема ти ту трке по позорници, нема хуке и халабуке, нема сувишног кретања: све ти је то одмерено, промишљено у ње, као што то и приличи изображену жени, аристократкињи, која хоће мужа свога само да опамети, а не да му пије, сиса крв на памуку.

У таквих жена и породи страсти им не избијају на површину разбарушени, неопрани, него лепо умивени, очешљани.

Све је у њих лепо углјајисано, сребром оковано, ил' златом позлаћено.

Тако одмах у првом чину, кад моли мужа свога, да је не оставља у глухо доба ноћи саму, ништа ти не одаје, да у њој гори ђубомора разбуктаним пламом.

Лице јој је мирно, ал' да је узбуђена, могао си опазити по ружи, коју у руци држи, па јој кида листак по листак, као да се с њоме тихо разговара.

То си могао видети и по лаганом, по-лаком отварању и жестоком затварању лепезе, по грчевитом стискивању и згужвавању маҳраме..

Љутину и срдњу своју обележила је само тиме, што је оборила стомицу, ал' и то је тако учинила, као да се то тек случајно десило.

Сара је у свему и свачему била на свом месту, ал' је ипак у неким призорима засијнула уметношћу својом као јарко на небу сунаше.

Такав је призор био, кад оно у увређеној таштини својој пикантном кокетеријом расплеће косу своју, па позива мужа свога и пријатеље му, да кажу, по правди бога истинога, у које је од њих двеју коса лепша: да ли у ње, ил' у супарнице њене? Нека кажу по правди и правици, па коме ће од њих двеју остати царство!

Такав је призор био кад мужа свога хоће да увери о неверп својој, па му прича где је била, где је боравила зори до уранка.

Ту се заподене између њих јако за-нимљив, карактеристичан разговор, ком ћеш мало паре наћи у другим позоришним делима.

Муж, сав раздражен, пита:

Lucien Le nom de cet homme? (Како је име томе човеку?)

Francine. Je ne le sais pas, pas plus qu'il ne sait le mien. J'avais une vengeance à exercer, j'avais un crime à commettre, il me fallait absolument un complice, j'ai pris celui que j'ai trouvé sous ma main. Ce monsieur n'existe plus pour moi. D'ailleurs, qu'est-ce que vous lui voulez, à cet homme? Le tuer? Ah! oui! Vous avez ce moyen-là, vous, les hommes, quand vous en laissez un autre. Ce n'est pas un homme qu'il faudrait tuer, c'est un fait et cela est impossible. Entre hier et aujourd'hui, il y a votre trahison et mon infamie, c'est à-dire ce qui est inoubliable pour l'un comme pour l'autre, irréparable pour vous comme pour moi. Dieu lui-même n'y pourrait rien. Je ne vous aime plus et je me méprise. Je n'ai plus de pudeur, je n'ai plus d'espérance. Je n'ai même ni les regrets, ni les remords avec lesquels on assure qu'on peut refaire tout cela. Si, ayant horreur du vide dans lequel je me sens à tout jamais, je voulais mourir, je ne sais pas à quelle place de mon corps il faudrait frapper pour trouver quelque chose à achever en moi.

(Не знам, како што и он не зна моје име. Хтела сам да се светим, да учиним грех, и да у греху имам сукривца, па сам изабрала ко ми је при руци био. Човек тај није више на свету за мене. Па к'о шта бисте хтели с тим човеком? Да га убијете? Та да, тако радите ви људи, кад мрзите један на другога! Ај' сад не бисте имали да убијете човека већ дело, а то не можете учинити. Између јучерашњег и данашњег дана стоји ваша невера и моја срамота, а то не можемо нити за-

боравити нити поправити. И сам Бог не би могао ту помоћи. Ја вас не волим више, а себе презирим. Нити имам стида, нити наде. Нити жалим, нити се кајем, што учиних, а тек тиме могло би се све поправити, као што нас уверавају људи. Кад би ми досадила празнина, коју у срцу осећам, па бих хтела умрети, не знам да л' би се још што нашло на телу мом, што би се могло умртвити.)

Lucien. C'est bien! C'est bien! Il vous reste maintenant à me jurer que tout ce que vous venez de me dire est vrai.

(Добро! Добро! Сад вам још то остављају, да ми се закунуте, да је све то истината, што сте говорили.)

Francine. Je le jure! (Закљињем се!) *Lucien*. Sur quoi? (На што?)

Francine. Sur l'honneur. (На своју чест).

Lucien. Lequel? (На какву?)

Francine. Celui d'hier. (На јучерашњу.)

Lucien. (levant les bras sur elle.) Malheureuse! (Дижући руке на њу.) (Несрећница!)

Francine. Mais tuez moi donc! Vous voyez bien que je ne demande que ça. (Убите ме! Зар не видите, да ја само то желим.)

Lucien. C'est bien. Rentrez dans votre appartement et attendez mes ordres. Puisque vous voulez être déshonorée, vous le serez, je vous en réponds. (Добро! Одлазите у ваше одаје и чекајте на моје наредбе. Кад хоћете, да сте обезчашћени, нека буде.)

Francine. Adieu! (Збогом!)

Lucien. Oh, oui, adieu! (Ох, да, збогом!)

Francine (à part, en sortant.) Ah, puis-ses-tu souffrir seulement la moitié de ce que j'ai souffert.

(Полазећи, за себе: Ах, само кад би у полак толико патио, колико сам патија ја.)

У том разговору показала је Сара да је велика уметница у згодном наглашивању речи и у живом распоређивању реченица.

Свака реч, свака мисао добила је свој одређени значај.

Кад је стала с мужем говорити, осећао си у речима њеним бол и тугу у љубави својој преварене, љуту увређене жене, осећао си како свака реч те жене дише осветом према мужу своме, осећао си подсмех, којим исмева цео мушки род.

Кад сама себе оптужује, да је згрешила, казује она то стаквом одлучношћу, с таквом смелошћу, да ти никако не пада на памет, да се посумњаш у истинитост речи јој.

Па како ти се срце стеже од бола, кад чујеш како горко удише, како јадо лико тужи за изгубљеном срећом својом; кад чујеш, како јој се глас од плача гушти, па ти чисто сване души, кад на послетку праведним гњевом плане, па себе саму тера у лаж.

Муж је моли за опроштај. Сара — Франсиљон с осмехом на лицу даје му на знање, да ће му може бити опрости, али при том наставља разговор свој са мудром пријатељицом својом Смитозицом, која је ту целу ствар тако лепо удесила, да је Франсиљону до тог довела, да призна да је невина.

Дивна је била и игра руке сарине.

Кад јој се приближује муж, па је моли да му опрости, одбија га од себе лаким махом руке своје.

Тај покрет руке јој могао је да значи, да јој муж не заслужује да му опрости, а могао је и то значити, да му прашта, ал' да му љубав не може више вратити љубављу.

Сара је и с Франсиљоном својом показала, да је самозвана самовладарица у царству глумачке уметности.

ЛИСТИЋИ.

КРАЉ. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
У БЕОГРАДУ.

(*Несуђени*.) 8. јануара о. г. представљала се на београдској позорници први пут шаљива игра дра М. Јовановића „Несуђени“. О тој представи пише „Коло“, лист за забаву и књижевност, шта га уређује Дан. А. Живаљевић у Београду, ово: „Овај комад нов је само за позоришну публику, јер је исти штампан још 1881. г. у Новом Саду, а добио је и награду „Матице Српске.“ О овој шаљивој игри још сам раније ово написао: „У њој се врло лепо представља интригантна жена, која хоће, пошто по то, да уда своју кћер и нећаку. Карактери су вешто и психолошки изведени, а особито је добро насликано каквим се мајсторијама младићи у мрежу хватају. Но „Несуђени“ се не могу назвати „шаљивом игром.“ Писац је овде био више критичар, испитивач и сликар. Он је фотографисао једну границу нашега друштва, али је није зачињио хумором; оним хумором и сарказмом, који је тако потребан био при оваком предмету. Да је писац то учинио, „Несуђени“ била би најбоља наша шаљива игра. Овако је више драма. Ипак ово је најбољи рад ове врсте, који ми имамо у нашој књижевности, после Трифковића.“ Данас овоме немам што ни додати ни одузети, само ћу напоменути, да су глумци са своје

стране учинили све, да „Несуђени“ што сјајније прођу на позорници.

ЧИТУЉА.

(*Споменик Мити Поповићу*) Том, на нашу велику тугу и жалост, и сувише рано преминулом песнику нашем, који је и наш репертоар обогаћио многим позоришним делима, подигнут је споменик на будимском српском гробљу заузимањем „Кола младих Срба“, а прилозима народа српскога. Споменик је пирамида од белога мрамора, висока заједно за постојем два и по метра. Под врхом пирамиде урезан је повећи позлаћени крст, а око њега венац, а испод тога ове речи:

МИТА ПОПОВИЋ
лични песник српски
1841—1888.

Твој живот држао се
Ој рани наших нада,
А клонуо си, пао си
Не с твојрх—с наших ѡада.
Сад наше сузе теку
На гробак великане;
И ту ће да се леде
До бољих, лепших дана.

Стихови ти потекли су из песничке душе наше Змај-Јована Јовановића.

Издаје управа српског народног позоришта.